

ХVІІІ МІЖНАРОДНИЙ СЛАВІСТИЧНИЙ КОЛОКВІУМ (Львів, 14–15 травня 2009 р.)

Потреба у спілкуванні вчених-славістів спричинилась до того, що, починаючи з 1992 р., у ЛНУ щорічно напередодні 24 травня – Дня пам'яті святих Кирила і Мефодія – проводиться Міжнародний славістичний колоквіум. 14–15 травня 2009 р. відбулося вісімнадцяте чергове зібрання українських і зарубіжних слов'янознавців. Про неабияке зацікавлення названим заходом свідчить понад 120 заявок на участь у ньому, що надійшли з багатьох наукових осередків України та ряду зарубіжних країн. Щоправда, через ті чи інші причини, переважно вагомі, реально у колоквіумі взяло участь 87 науковців. Серед них 48 – львів'яни, 29 – представники інших міст України (Києва, Харкова, Одеси, Житомира, Луцька, Івано-Франківська, Херсона, Ужгорода, Хмельницького, Горлівки, Ново-Волинська, Борислава). Учасниками колоквіуму були також 10 науковців із чотирьох зарубіжних країн – Польщі (6), Білорусі (2), Болгарії (1) та Угорщини (1).

Відбулося два пленарних і вісім секційних засідань, а також два тематичні. На пленарних зібраннях, з яких розпочинається і завершується робота колоквіуму, заслуговувалися доповіді, які мають загальнослов'янське звучання або ж присвячені історії та сучасному стану славістики (головним чином, в Україні). Так, на першому пленарному засіданні *В.Любащенко* (Львів) виголосила доповідь, присвячену питанню утвердження кирило-мефодіївської традиції у Галицько-Волинській Русі. Вона, зокрема, акцентувала увагу на скупих і розрізнених відомостях, які містяться у писемних джерелах, щодо поширення впливу місійної діяльності святих Кирила і Мефодія на західноукраїнські терени та їх подальший цивілізаційний вибір.

До цих пір білою плямою в історіографії вважається стан славістичних досліджень у радянській Україні 1920-х років. Певною мірою цю прогалину заповнив *В.Чорний* (Львів) своєю доповіддю про діяльність у царині слов'янознавства *М.Драй-Хмари*. В унісон з цією темою прозвучала доповідь *Л.Зашикільняка* (Львів), який охарактеризував місце славістики в контексті сучасних історичних досліджень українських вчених.

На другому (заключному) пленарному засіданні було заслухано теж три доповіді. *С.Ганус* (Ужгород), до речі, активний учасник уже кількох попередніх колоквіумів, зосередив свій виступ на характеристиці східнослов'янської (в тому числі української) славістики доби романтизму, підкресливши, що її світоглядною базою на той час був "россизм", тобто ідея цілісності усіх східних слов'ян. Як відомо, історична доля слов'ян, насамперед позбавлених власної державності, цікавила багатьох чеських вчених і громадсько-політичних діячів. Помітне місце серед них посідав *Е.Бенеш* – автор низки слов'янознавчих праць. Йому присвятив свою доповідь *М.Кріль* (Львів). Він, зокрема, звернув увагу на поєднання відомим чеським діячем питань історичного минулого слов'янських народів з їх сучасним становищем. Ще одне важливе питання – міжслов'янські взаємини у минулому і в сучасну пору, їх дослідження українськими вченими – було предметом доповіді *В.Паращича* (Харків).

На засіданнях мовознавчої секції було виголошено 22 доповіді. Блок з восьми тем стосувався слов'янської фразеології. Зокрема, 3 доповіді були присвячені фразеологічним інноваціям (*Н.Хороз*, *Ю.Дільна*, *Ю.Сагата* – усі львів'янки), ще 5 – мовним картинам світу у світлі фразеології: образ жінки – *Н.Ареф'єва* (Одеса), емоція радості – *О.Лозинська* (Львів), деякі негативні звички людей – *О.Моторний* (Львів), часові

відношення – *Л.Полицяк* (Львів). У двох доповідях йшлося про проблеми відображення ідеології в старших і сучасних тлумачних та перекладних словниках – польських та українських (*Я.Стемпневич* та *Н.Коциба* – обидві з Варшави (Польща). Три прослухані доповіді присвячено особливостям польського мовлення полоноцентричних спільнот України (*М.Зелінська* з Борислава, *Л.Король*, *О.Огорілко* зі Львова).

Окрім того, у двох доповідях йшлося про граматичну структуру чеської і польської мов (*І.Тепляков*, *А.Кравчук* – львів'яни). Обидві теми мали вихід на проблематику, пов'язану з лінгводидактикою та міжкультурною комунікацією. Про українські та чеські власні назви мова йшла у доповідях *І.Царалунги* (Хмельницький) та *Л.Остаї* (Львів). Про політичну метафору в польській та українській мовах доповідала *О.Гута* (Львів). Теоретичний характер мали доповіді про фоносемантику в лінгвістичному контексті (*Т.Ціханович* – Мінськ, Білорусь) та про термінологічний апарат дослідження мови права (*О.Катачина* – Львів). Терміни – англійські запозичення у сфері комп'ютерних технологій у хорватській мові – аналізувала *О.Ткачук* (Львів). Семантику болгарських дискурсивних слів простежила *І.Огієнко* (Київ). Граматичним особливостям двох слов'янських пам'яток – Апостола Львівського Івана Федорова та Апостола Сілезького – була присвячена доповідь *Я.Кажарновича* (Гданськ, Польща). Окрім того, дві доповіді, що стосуються досвіду викладання старослов'янської мови у вищій школі, на тематичному засіданні виголосили львів'янки *О.Албул* та *О.Лазор*.

На літературознавчій секції було заслухано 12 доповідей. Відповідно до програми колоквиуму, вони в основному виголошувалися за хронологічним принципом. *М.Косицька* (Київ) проаналізувала польськомовний трактат “Літос...” Петра Могили під кутом зору виявлення літературних традицій XVII ст. До цієї теми близько примикала доповідь *Й.Савицької-Юрек* (Седльце, Польща), яка крізь призму літературних творів Ю.Зіморевича розкрила образ Львова та його мешканців. Розмову про Львів продовжила *С.Кость* (Львів), яка розглянула твори К.Запа, присвячені столиці коронного краю Галичини та Володимирії. *О.Янішевський* (Київ) вдався до типологічного зіставлення повістей В.Гонсьоровського “Нігілісти” та С.Ковалевської “Нігілістка”. Зрештою, до компаративістики вдалися й інші доповідачі. *Е.Антонюк* (Люблін, Польща) розглянула питання взаємин між українцями та поляками на Поділлі крізь призму оповідань Ю.Волошиновського і Я.Адамського. Білоруська дослідниця *Т.Ківіцька* (Мінськ) співставила урбаністичні образи у романах “Сестра” К.Чорного і “Місто” В.Підмогильного. У порівняльному плані розглядала формування жанру водевілю у російській та українській літературах *О.Мусулевська* (Херсон). Про І.Шишманова як послідовного прихильника компаративістичного дискурсу у літературознавстві йшлося у доповіді *Г.Бушко* (Львів).

Декілька доповідей було присвячено творчості окремих письменників. Так, *В.Моторний* (Львів) розглянув поетичний цикл “Зів'яле листя” А.Гейдука. Про діалектику *душі/тіла* у творчості А.Лянге йшлося у доповіді *Я.Нахліка* (Львів). На парадоксах ліричного “я” Р.Воячека зосередився *О.Сливинський* (Львів). А мотив метаморфози у казках В.Назора був предметом розгляду у доповіді *М.Климець* (Львів).

Питання літературознавства розглядалися і на тематичному засіданні, присвяченому 80-річчю від дня народження видатного сербського письменника М.Павича. Найважливіші аспекти його творчості знайшли відображення у доповідях А.Татаренко, І.Лучука, М.Мазур та О.Мацюпи (усі львів'яни). Отже, загалом питанням розвитку слов'янських літератур було присвячено 16 доповідей.

На засіданнях історичної секції було заслухано 22 доповіді, переважна більшість з яких була присвячена періодам нової та новітньої історії. Фактично лише один

доповідач – *Л.Войтович* (Львів) – представив тему, що безпосередньо стосувалася Середньовіччя. Він розглянув військово-політичні і династичні стосунки Угорщини зі своїми слов'янськими сусідами. Про середньовічні міста говорив і *П.Юрейко* (Львів), але лише крізь призму наукових досліджень цієї проблематики польського історика Я.Птасьніка. Стосувалася цієї епохи і доповідь *Н.Зубашевського* (Львів), що була присвячена “оброкам”, але знову ж під кутом зору їх трактування у слов'янській історико-лінгвістичній традиції.

Низка доповідей стосувалася історії Польщі та польсько-українських відносин ХІХ–ХХ ст. Про висвітлення російською пресою початку 1860-х років польського питання йшлося у доповіді *В.Місюри* (Луцьк). Питання опозиції “свій”–“чужий”: “ляхи” та “мужики” на теренах Степового Побужжя розглянула *Т.Тхоржевська* (Одеса). Про ставлення населення внутрішніх губерній Росії до біженців з Царства Польського в роки Першої світової війни йшла мова у доповіді *Т.Ліхачової* (Харків). Питання українсько-польських взаємин у листуванні Я.Лося висвітлила *О.Юрчук* (Львів). Концепцію східноєвропейської федерації, запропоновану Є.Кунцевичем, та місце, яке мала б зайняти в ній Україна, говорив *І.Мрака* (Львів). А про внесок В.Желенського у польсько-українське примирення йшлося у доповіді, представленій *М.Геником* і *М.Сенич* (Івано-Франківськ). До цієї найчисленнішої групи тем примикає доповідь *В.Фесенка* (Харків) про вплив Польщі на словацький національний рух 1934–1938 рр.

Іншим слов'янським країнам приділено менше уваги – їм було присвячено лише по дві (Болгарії, Сербії, Білорусі) та по одній (Хорватії і Чехії) доповіді. Болгарську тематику представляли *В.Свириденко* (Харків), яка намагалась оцінити внесок у національно-визвольний рух Болгарії у 1850–1860-х роках І.Кішельського, та *Г.Докашенко* (Горлівка), яка спробувала проаналізувати особливості українсько-болгарських освітянських зв'язків за часів тоталітаризму. Що ж до сербської тематики, то її представив *О.Цвіркун* (Одеса), який охарактеризував погляди російських мандрівників на Сербію другої половини ХІХ–початку ХХ ст. Про особливості колабораціонізму четників Д.Михайловича щодо німецької окупаційної влади йшлося у доповіді *Ю.Шахіна* (Одеса). Історія Білорусі знайшла відображення у доповіді *А.Глушка* (Київ), який поставив перед собою завдання порівняти визвольні змагання українців та білорусів у 1918–1923 рр. А про патріотичний рух на білоруських землях, що перебували під владою ІІ Речі Посполитої у 1921–1939 рр., та причини його слабкості мова йшла у доповіді *Г.Дедуріна* (Харків).

Дещо відособленою була доповідь, що стосувалася Хорватії, або радше хорватсько-українських відносин 90-х рр. ХХ ст., які знайшли свій вияв у перебуванні у цій країні українських миротворців. Тему ґрунтовно розкрив *М.Нагірний* (Нововолинськ). Чесько-українським зв'язкам була присвячена доповідь *О.Юрейко* (Львів), яка взялася розкрити тему, що відобразила ставлення місцевих чехів до революційних подій 1848–1849 рр. у Галичині.

Дві доповіді стосувалися слов'янського руху як в інтелектуальних середовищах, так і в міжнародних відносинах. *О.Музичко* (Одеса) охарактеризував ставлення до панславізму одеської інтелігенції другої половини ХІХ–початку ХХ ст. *Н.Сидорик* (Івано-Франківськ) простежила намагання пом'якшити гостроту слов'янського питання у низці європейських країн шляхом його розгляду на Женевських конгресах національних меншин (1925–1939). Зовсім відособленою від решти доповідей була тема, яку розглянув *Б.Чума* (Львів). Він охарактеризував “Щоденник подорожі в Московію” герцога де Лірія-і-Херіка. Його твір є маловідомим, але важливим джерелом до вивчення іспансько-російських відносин і загалом Росії 20–30-х рр. ХVІІІ ст.

Доповіді, що були заслухані на секції “Історія культури”, відзначалися різноманітністю тематики, оскільки стосувалися різних сфер культурного життя. *Д.Гордієнко* (Львів) змалював образ слов’ян так, як він представлений Константином VII Порфірогенетом у його творі “*De administrando imperio*”. Про погляди М.Грушевського на проблему болгарсько-українських релігійно-культурних взаємин XIV–XVI ст. йшла мова у доповіді *І.Штика* (Львів). *С.Мищук* (Житомир) ознайомив присутніх з доробком вчених Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька (кінця XIX–початку XX ст.) у вивченні слов’янської рукописної книги. Болгарський вчений *К.Михайлов*, який у даний час працює у Брянську (Росія), зібрав і систематизував відомості про Болгарію та болгар у російському середовищі XIV–XIX ст. Погляди Юрія Венеліна на процес національного пробудження слов’янських народів у другій чверті XIX ст. охарактеризувала *Т.Полецук* (Львів).

Міжетнічні взаємини знайшли відображення у трьох доповідях. *С.Жуков* (Харків) розглянув питання російсько-українських стосунків у земських школах Харківщини другої половини XIX–початку XX ст. Цього ж відрізка часу стосується заселення чеськими колоністами Поділля. Про їх взаємини з місцевим населенням йшлося у доповіді *Х.Геровської* (Варшава, Польща). Становище слов’янських етнічних меншин у сучасній Угорщині охарактеризував *Т.Попович* (Будапешт, Угорщина).

У трьох доповідях йшла мова про польське культурне та суспільно-політичне життя. Діяльність та ідеологічну базу польського товариства міжвоєнного часу “Прометей” охарактеризував *В.Комар* (Івано-Франківськ). *М.Левіцька* (Львів) розглянула відображення української теми у польському живописі середини XIX ст. Увіковічення у пам’ятках Личаківського некрополя у Львові діячів Інституту Оссолінських дослідила і розповіла про це учасникам колоквиуму *Г.Гошко* (Львів). Про польські нумізматичні товариства у Львові XIX–першої третини XX ст. говорилося у доповіді *Р.Масика* (Львів). Діяльність відомого польського архівіста *С.Третера* та упорядкування ним родинного архівного фонду охарактеризував *В.Камінський* (Львів). Порівняльну характеристику досвіду опрацювання національних фондів архівістами Польщі та України дав *Р.Мельник* (Львів). Ще одна доповідь на тему архівістики, виголошена *А.Сайтановою* (Харків), стосувалася особистого архівного фонду проф. *С.Сідельнікова*, що зберігається у Центрі болгаристики Харківського університету.

Ще один блок доповідей у секції культури складала теми, пов’язані зі слов’янською усною народною творчістю. Про весняні обрядові пісні та ігри слов’ян у дослідженні *О.Зілинського* йшлося у доповіді *О.Голубець* (Львів). Порівняльну характеристику українських і російських історичних пісень про татарський полон дав *В.Козловський* (Львів). Заслуговує на увагу зіставлення польських легіонерських та українських стрілецьких пісень, що знайшло відображення у доповіді *О.Кузьменко* (Львів). Останнім штрихом в огляді тем, пов’язаних з усною народною творчістю, була доповідь *Є.Луньо* (Львів) про польський антирадянський анекдот в українському середовищі.

Підсумовуючи роботу XVIII Міжнародного славистичного колоквиуму, відзначимо, що, як і попередні колоквиуми, він проходив у творчій атмосфері. І на пленарних, і на секційних засіданнях доповідачам ставилися питання, що стимулювало активне обговорення заслуханих доповідей. На підсумковому пленарному засіданні була розглянута пропозиція активніше залучати до участі в колоквиумі провідних славистів – як українських, так і зарубіжних. Водночас зазначалося, що для цього необхідні певні матеріальні затрати.

Володимир ЧОРНИЙ